
СТРУЧНИ РАДОВИ

ПОРЕЂЕЊЕ НЕТО ДОБИТИ У ФИНАНСИЈСКОМ РАЧУНОВОДСТВУ С РЕЗУЛТАТИМА СТАТИСТИКЕ ДРЖАВНИХ ФИНАНСИЈА ЗА ПОВЕЗАНУ СТАВКУ: „СТУДИЈА СЛУЧАЈА ФИКТИВНОГ ПРЕДУЗЕЋА”

Томо Вујовић

© Народна банка Србије, март 2026.

Доступно на www.nbs.rs

За ставове изнете у радовима у оквиру ове серије одговоран је аутор и ставови не представљају нужно званичан став Народне банке Србије.

Сектор за економска истраживања и статистику

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Београд, Краља Петра 12

Тел.: (+381 11) 3027 100

Београд, Немањина 17

Тел.: (+381 11) 333 8000

www.nbs.rs

Поређење нето добити у финансијском рачуноводству са резултатима статистике државних финансија за повезану ставку: „Студија случаја фиктивног предузећа”

Томо Вујовић

Апстракт: У овом раду истражују се концептуалне и квантитативне разлике између исхода финансијског рачуноводства и макроекономских рачуноводствених индикатора, илустроване кроз хипотетички случај новооснованог јавног предузећа као пример. Конкретно, пореде се рачуноводствена мера успешности пословања, нето добит и њен пандан у статистици државних финансија, тј. нето позајмљивање/задуживање, уз повезану билансну ставку, финансирање. Методолошки оквир статистике државних финансија тесно је повезан са системом националних рачуна.

Анализа је усмерена на поједностављени рачуноводствени модел новооснованог предузећа с једанаест књижења, који обезбеђује аналитички основ за економско тумачење представљено у раду. Систематично се приказују разлози неслагања између резултата финансијског рачуноводства и одговарајућих индикатора приказаних у статистици државних финансија, при чему се истичу разлике у концептуалном домену, принципима вредновања и конвенцијама књижења. Рад такође пружа додатне перспективе за унапређење новог система финансијског извештавања на националном нивоу у складу с новим МСФИ 18, почев од 2027. године.

Кључне речи: финансијско рачуноводство, пробни биланс, рачуноводствена једначина, нето добит, нето позајмљивање/задуживање, национални рачуни, статистика државних финансија, финансирање.

[JEL Code]: M41, E01, G30

Нетехнички резиме

У овом раду објашњава се зашто се нето добит предузећа, исказана у финансијским извештајима, може разликовати од његовог нето позајмљивања/задуживања, евидентираног у статистици државних финансија и националним рачунима, иако се оба показатеља темеље на истој основној економској активности. Тај концепт је, са становишта овог рада, посебно релевантан у контексту статистике државних финансија. На поједностављеном примеру фиктивног предузећа показује се да ова два показатеља имају различиту аналитичку намену.

Нето добит мери рачуноводствену профитабилност предузећа и одражава успешност његовог пословања из перспективе финансијског извештавања. Насупрот томе, нето позајмљивање/задуживање приказује позицију предузећа у односу на друге секторе економије, указујући на то да ли је предузеће нето давалац финансијских средстава другим секторима или нето прималац финансирања од њих.

Поређење нето добити с нето позајмљивањем или нето задуживањем може бити нарочито релевантно у одређеним институционалним контекстима. За потребе статистике, нека јавна нефинансијска предузећа класификују се у сектор опште државе. У таквим случајевима, њихово нето позајмљивање/задуживање директно утиче на укупни финансијски биланс сектора опште државе. Истовремено, ова предузећа исказују своју нето добит кроз финансијске извештаје који се достављају Агенцији за привредне регистре, чиме утичу на агрегатне показатеље профитабилности привреде.

Основни циљ овог поређења јесте да разјасни изворе одступања између ова два финансијска показатеља. Најзначајнија разлика настаје код третмана нефинансијске имовине. Друге разлике су резултат третмана дивиденди, резервисања, добитака и губитака по основу курсних разлика, као и неких других врста трансакција, обрачуна и евидентирања. Ове ставке могу бити признате и евидентирани различито у финансијском рачуноводству у односу на статистику државних финансија и националне рачуне, што доводи до додатних неслагања између нето добити и нето позајмљивања или нето задуживања.

Садржај:

1. Увод.....	76
2. Перспектива финансијског рачуноводства	77
3. Перспектива статистике државних финансија	79
4. Преглед – могућа унапређења на националном нивоу у оквиру новог стандарда МСФИ 18	81
5. Завршне напомене.....	85
Додатак	87
Литература	89

1. Увод

Рад је написан¹ из економске перспективе, а фокусира се на оквир финансијског рачуноводства, као и на стандарде финансијског извештавања према Међународним рачуноводственим стандардима за јавни сектор (*IPSAS*),² а посебно МСФИ. Паралелно с тим, у раду се разматра статистички оквир који се користи у статистици државних финансија и националним рачунима.

У овом раду разјашњава се разлика између обрачуна финансијског резултата у финансијском рачуноводству – конкретно, нето добити као појма широко препознатог међу економистима – и извођења повезаног показатеља у статистици државних финансија и националним рачунима: нето позајмљивања/задуживања и његове одговарајуће ставке билансирања и финансирања на нивоу појединачног предузећа. Поред тога, рад разматра опциона, али потенцијално вредна унапређења националног оквира финансијског извештавања у светлу предстојеће примене стандарда извештавања МСФИ 18, који ступа на снагу 2027. године. Усвајање ових унапређења могло би да обезбеди корисније информације за економску анализу и истраживања, а истовремено да олакша рад статистичара, омогућавајући ефективније коришћење података из финансијских извештаја за израду висококвалитетне статистике усклађене с међународним статистичким стандардима.

Према доступним изворима, у различитим статистичким приручницима, посебно Приручнику за Систем националних рачуна Уједињених нација (*SNA*), као и у водичима и приручницима које користе националне статистичке службе, објашњава се на који начин рачуноводствени подаци предузећа припремљени у складу с МСФИ могу послужити као улазни подаци за припрему националних рачуна, као и које врсте корекција, односно „табела за повезивање”, статистичари примењују како би се ти подаци превели у агрегате Система националних рачуна и Европског система рачуна.

У Србији, према сазнању аутора, овај стручни рад представља први покушај да се у оквиру дефинисаног формата повежу финансијско рачуноводство и оквир система државних финансија / националних рачуна, као и да се пружи приступачно објашњење кључних концептуалних разлика између ових система. За то се користи једноставан и лако разумљив приступ у датом контексту. Рад укључује основне алате финансијског рачуноводства, као што су пробни биланс и рачуноводствена једначина, и користи директне прорачуне из перспективе статистике државних финансија и националних рачуна.

У многим земљама поједина јавна нефинансијска предузећа, као што су путна и железничка предузећа, као и друга предузећа која користе државне гаранције и друге облике државне подршке, класификују се за потребе статистике у сектор опште државе, јер не послују

¹ Овај рад је превасходно методолошке природе и не садржи директне цитате из литературе. Концентрише се на тему у наслову и даје класификације, укључујући и додатне перспективе на могућа унапређења оквира финансијског извештавања на националном нивоу, у складу с новим МСФИ 18, који почиње да се примењује од 2027. године. На темељу текстова наведених у литератури, уз бројне друге изворе који нису наведени, аутор је формирао свој виђење кључних концепата финансијског рачуноводства и финансијских и економских оквира.

² *IPSAS* је акроним од *International Public Sector Accounting Standards*.

тржишно. За ове ентитете релевантно је и информативно поредити финансијске резултате припремљене у складу са стандардима финансијског рачуноводства с резултатима добијеним из статистике државних финансија, тесно усклађене са оквиром националних рачуна (*SNA* 2008/2025 и *ESA* 2010/2025).

Овакво поређење показује како се финансијски исходи могу разликовати у оквиру два извештајна система. Ово је посебно важно јер наведена предузећа утичу на агрегатну статистику на два начина: њихово нето позајмљивање/задуживање директно доприноси укупном финансијском резултату сектора опште државе, док је њихова нето добит укључена у статистику сектора привреде кроз финансијске извештаје достављене Агенцији за привредне регистре.

У суштини, нето добит и нето позајмљивање/задуживање представљају два различита приступа за сагледавање финансијских исхода, при чему сваки одражава посебну перспективу и аналитички оквир.³

Да би илустровао ова два показатеља успешности пословања, аутор представља веома једноставан пример фиктивног јавног предузећа, примењујући обрачунски принцип. Пример се састоји од једанаест основних књижења и с намером искључује сложене елементе као што су улазни и излазни ПДВ (опорезивање), проглашавање дивиденди, усаглашавајућа књижења за обавезе према добављачима и потраживања према купцима, обрачунате камате, затварање привремених рачуна на крају године и друге сличне уобичајене ставке. Пример почиње оснивањем предузећа и прати његово пословање током године Т, с циљем да поједностави образложење и истакне основне принципе.

У оквиру статистике државних финансија, нето позајмљивање/задуживање показује да ли је предузеће у посматраном периоду давалац или корисник финансијских средстава, одражавајући разлику између штедње и улагања предузећа. Финансирање се односи на финансијске инструменте као што су кредити, власнички капитал или хартије од вредности, који се користе за распоређивање вишкова или покриће мањкова средстава. Нето добит је показатељ рачуноводствене профитабилности, док нето позајмљивање/задуживање указује на способност предузећа за улагања или за измиривање својих обавеза. Предузеће може исказати добит, а опет бити нето дужник, или остварити губитак, а ипак остати нето поверилац, у зависности од капиталних издатака, дивиденди и других финансијских токова. Заједно, ови показатељи пружају свеобухватан увид у финансијску и економску успешност пословања предузећа.

2. Перспектива финансијског рачуноводства

Из перспективе финансијског рачуноводства, пре обрачуна нето добити раде се две врсте провера усклађености, засноване на свим књижењима у Приказу 1 на крају текста.

³ Економски агрегати изведени из оквира националних рачуна (*NA*) или статистике државних финансија (*GFS*), као концепта блиско повезаног са националним рачунима, првенствено се израчунавају за укупну економију, односно за сектор државе. Ови агрегати се израђују и на нивоу појединих сектора, укључујући, на пример, корпоративни сектор, банкарски сектор, централни или локални ниво државе и др. Слични агрегати могу се израчунати и за појединачне ентитете, као што је конкретно предузеће.

Прво се проверава вертикална усклађеност кроз пробни биланс (Табела 1), којом се обезбеђује да је збир свих дуговних рачуна једнак збиру свих потражних рачуна, чиме се потврђује унутрашња усклађеност рачуноводствених евиденција.

Табела 1. **Пробни биланс за годину Т** (износи су у EUR)

ПРОБНИ БИЛАНС ГОДИНА Т		
	ДУГУЈЕ	ПОТРАЖУЈЕ
ОПРЕМА	180	
ЗАЛИХЕ	50	
ГОТОВИНА	1000	
ПОТРАЖИВАЊА ОД КУПАЦА	50	
ПОТРАЖИВАЊА ПО ОСНОВУ КРЕДИТА	75	
ОБАВЕЗЕ ПО ОСНОВУ КРЕДИТА		200
ОБАВЕЗЕ ПРЕМА ДОБАВЉАЧИМА		100
ОБАВЕЗЕ ЗА ЗАРАДЕ		50
ВЛАСНИЧКИ КАПИТАЛ		1000
ПРИХОД ОД ПРОДАЈЕ		130
ТРОШАК ПРОДАТЕ РОБЕ	50	
ТРОШАК ЗАРАДА	50	
ТРОШКОВИ АМОРТИЗАЦИЈЕ	20	
ТРОШКОВИ НЕГАТИВНИХ КУРСНИХ РАЗЛИКА	5	
	1480	1480

Затим се проверава хоризонтална усклађеност применом рачуноводствене једначине (Табела 2), којом се потврђује да је укупна актива једнака збиру укупне пасиве и капитала (који обухвата власничке улоге и нето добит).

Табела 2. **Рачуноводствена једначина за годину Т** (износи су у EUR)

РАЧУНОВОДСТВЕНА ЈЕДНАЧИНА ГОДИНА Т				
АКТИВА	=	ОБАВЕЗЕ	+	КАПИТАЛ
1355		350		1005

Пример је с намером поједностављен и не обухвата сложене рачуноводствене операције, нити детаљну евиденцију трансакција. Овакав приступ омогућава да се анализа јасно усмери на концептуалне разлике између ова два финансијска исхода, а не на техничку сложеност рачуноводства.

Обрачун нето добити приказан је у Табели 3, која представља поједностављену верзију биланса успеха, прилагођену потребама овог рада. Остварена нето добит износи 5.

Табела 3. **Биланс успеха за годину Т** (износи су у EUR)

БИЛАНС УСПЕХА ГОДИНА Т	
ПРИХОД ОД ПРОДАЈЕ	130
ТРОШАК ПРОДАТЕ РОБЕ	50
БРУТО ДОБИТ	80
ТРОШАК ЗАРАДА	50
ТРОШКОВИ АМОРТИЗАЦИЈЕ	20
ТРОШКОВИ НЕГАТИВНИХ КУРСНИХ РАЗЛИКА	5
НЕТО ДОБИТ	5

На крају, сва књижења из Приказа 1 сумирана су у пробном билансу, рачуноводственој једначини и билансу успеха, због чега није потребно посебно приказивати податке у форми биланса стања за потребе ове врсте анализе.

Сумирајући наведено, с теоријског становишта и из перспективе анализе финансијског извештавања и концепта двојног књиговодства, од суштинског значаја су два облика усклађености: вертикална и хоризонтална.

Вертикална усклађеност односи се на један обрачунски период и проверава се путем пробног биланса, при чему укупан износ дуговања мора бити једнак укупном износу потраживања. Рачуни са уобичајеним стањем дуга обухватају дивиденде, расходе и активу, док рачуни с потражним стањем обухватају обавезе, капитал и приходе. (Акроним ДРАОКП, на енглеском *DEALER*, најчешће се користи за све рачуне у активи и пасиви, према наведеном редоследу.) Једнакост дуговања и потраживања обезбеђује да су све трансакције потпуно и тачно евидентирани пре састављања финансијских извештаја.

Хоризонтална усклађеност односи се на више обрачунских периода и обезбеђује да се исте рачуноводствене методе и политике примењују из године у годину. Овај облик усклађености заснива се на трајно важећој рачуноводственој једначини: Актива = Пасива + Капитал, која мора бити у равнотежи у сваком тренутку. Пошто свака трансакција утиче на обе стране ове једначине, финансијске информације остају интерно кохерентне, упоредиве током времена и погодне за анализу трендова.

Заједно, вертикална и хоризонтална усклађеност подржавају поузданост и аналитичку корисност финансијског извештавања: вертикална усклађеност обезбеђује интерну тачност у текућем периоду, док хоризонтална усклађеност одржава континуитет и упоредивост између периода.

3. Перспектива статистике државних финансија

Из перспективе статистике државних финансија, обрачун финансијских резултата и приказ табела организовани су на другачији начин како би се резултати лакше тумачили. Са овог становишта обрачунавају се два различита резултата.

Прво, нето позајмљивање/задуживање може се израчунати применом оквира статистике државних финансија. Обрачунава се као: **Приходи од продаје – (Трошак продате робе + Трошак зарада + Трошак амортизације) – Нето набавка нефинансијске имовине**, при чему резултат износи –220. Овај резултат добијен је из следећих бројева приказаних у Табели 4 (130 – 120 – 230). Број 120 представља Трошак продате робе + Трошак зарада + Трошак амортизације (50 + 50 + 20), док је број 230, односно нето набавка нефинансијске имовине, једнак стању рачуна Т Опрема + стање на рачуну Т Залихе (180 + 50).

Такође, не реална, али врло груба приближна формула прихватљива је искључиво под строгим поједностављујућим претпоставкама, и то само у илустративне сврхе овог рада. За једноставан пример дат у раду, при обрачуна финансијског резултата из перспективе националних рачуна, резултат се може приказати као: **Нето добит + Неновчани расходи**⁴ –

⁴ Чак и ако се уместо 25 узме 20 и преосталих 5, који представљају губитак по основу курсних разлика, изузме, укупан износ је –225. То је веома близу износу –220 и не мења значајно укупни контекст.

Бруто набавка фиксног капитала – Промена стања залиха ($5 + 25 - 200 - 50 = -220$). У овој формули ставке активе и пасиве, које се уобичајено приказују „испод црте”, нису узете у обзир. Оне се укључују у обрачун финансирања у наредном пасусу.

Друго, финансирање, које се приказује „испод црте”,⁵ представља разлику између **нето трансакција у активи и пасиви**. То је приказано у Табели 5: Актива ($1000 + 80 + 50 = 1130$) – Пасива ($200 + 100 + 50 + 1000 = 1350$) = -220 .

Резултати оба обрачуна приказани су у Табели 4, док Табела 5 има улогу да олакша визуелни приказ концепта, што је корисно, а у пракси и неизбежно.

Табела 4. **Обрачун нето позајмљивања/задуживања и финансирања за годину Т** (износи у EUR)

1	ПРИХОДИ	130
2	РАСХОДИ	120
3 (1-2)	НЕТО ОПЕРАТИВНИ БИЛАНС	10
4	НЕТО НАБАВКА НЕ ФИНАСИЈСКИХ СРЕДСТАВА	230
5 (3-4)	НЕТО ПОЗАЈМЉИВАЊЕ/ЗАДУЖИВАЊЕ - GFS	-220
1	НЕТО ДОБИТ	5
2	НЕГОТОВИНСКИ РАСХОДИ	25
3	БРУТО НАБАВКА ИМОВИНЕ	200
4	ПРОМЕНА ЗАЛИХА	50
5 (1+2-3-4)	ПРОКСИ ФОРМУЛА ЗА НЕТО ЗАДУЖ./ПОЗАЈМЉИВАЊЕ - ЛА	-220
1	НЕТО ФИНАНСИЈСКЕ ТРАНСАКЦИЈЕ У АКТИВИ	1130
2	НЕТО ФИНАНСИЈСКЕ ТРАНСАКЦИЈЕ У ПАСИВИ	1350
3 (1-2)	ФИНАНСИРАЊЕ	-220

Резултати оба обрачуна требало би да се поклапају, јер представљају исти основни биланс посматран из два различита, али комплементарна угла. Ова еквиваленција се лако може приказати на једноставном, хипотетичком примеру. Међутим, њено приказивање постаје знатно сложеније када се користе детаљни подаци предузећа или агрегирани подаци који обухватају велики број стварних ентитета, као што је, на пример, скуп јавних нефинансијских предузећа, која су за статистичке сврхе класификована у сектор опште државе.

Табела 5 представља поједностављену форму биланса стања која олакшава визуелни приказ финансијског резултата „испод црте”, који се обрачунава као нето трансакције у активи умањене за нето трансакције у пасиви. Табела почиње почетним стањима, која су једнака нули за све позиције, јер се претпоставља да предузеће почиње пословање „од нуле”. Затим се, на основу књижења, евидентирају нето трансакције, ревалоризације и остале промене вредности (као што су једнострани отписи или рекласификација).⁶ У овом примеру остале промене у обиму нису посебно обрађене.

У реду који се односи на фиксну имовину приказана је вредност 230 (израчуната као $200 + 100 - 50 - 20$), која представља нето набавку фиксне имовине. Уколико се број 230 коригује додавањем трошка амортизације и искључивањем залиха из обрачуна, добија се 200 ($230 + 20$

⁵ „Испод црте” је израз који обухвата све обрачуне билансних позиција између два периода. Он не утиче на биланс успеха.

⁶ Нето трансакције, ревалоризација и остале промене вредности, посматрано у збиру, чине ток између почетног и крајњег стања. Ток је једнак: Нето трансакције (Трансакција повећања – Трансакција смањења) + Ревалоризација + Остале промене вредности. Ревалоризација се примарно односи на добитке и губитке по основу позитивних и негативних курсних разлика у вези с финансијским инструментима у активи и пасиви који су деноминирани у иностраној валути.

– 50), што за потребе овог рада представља рационалну процену бруто инвестиција у фиксни капитал (*GFCF*).

Бруто инвестиције у фиксни капитал најважнија су компонента инвестиција (I) у оквиру БДП-а. Формално: $I = \text{Бруто инвестиције у фиксни капитал} + \text{Промена стања залиха} + \text{Набавка умањена за отуђење драгоцености}$. Од наведених компонената, бруто инвестиције у фиксни капитал у већини привреда обично чине највећу и економски најзначајнију ставку инвестиција, јер одражавају улагања у трајна средства која доприносе будућој производњи.

Табела 5. Почетна и завршна позиција биланса стања за почетну годину и годину Т и промене између њих (износи у EUR)

Актива/Пасива	Стање Т-1	Нето транзакције	Рева-- лоризација	Остале пром. вредности	Стање Т
	1	2	3	4	5(1+2+3+4)
ФИКСНА ИМОВИНА	0	230	0	0	230
ГОТОВИНА	0	1000	0	0	1000
ПОТРАЖИВАЊА ПО ОСНОВУ КРЕДИТА	0	80	-5	0	75
ПОТРАЖИВАЊА ОД КУПАЦА	0	50	0	0	50
УКУПНА АКТИВА	0	1360	-5	0	1355
ОБАВЕЗЕ ПО ОСНОВУ КРЕДИТА	0	200	0	0	200
ОБАВЕЗЕ ПРЕМА ДОБАВЉАЧИМА	0	100	0	0	100
ЗАРАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	0	50	0	0	50
ВЛАСНИЧКИ КАПИТАЛ	0	1000	0	0	1000
НЕРАСПОРЕЂЕНА ДОБИТ	0	5	0	0	5
УКУПНЕ ОБАВЕЗЕ+ВЛАСНИЧКИ КАПИТАЛ	0	1355	0	0	1355

4. Преглед – могућа унапређења на националном нивоу у оквиру новог стандарда МСФИ 18

Када је реч о новом могућем концепту унапређења биланса успеха, аутор узима у обзир нови образац биланса успеха, који ће се примењивати од 2027. године. Почев од 2027. године, увођење МСФИ 18 пружа значајну прилику за унапређење националног система финансијског извештавања, уз истовремено поштовање нове структуре биланса успеха предвиђене тим стандардом.

На пример, потенцијална примена концепта резидентности, тамо где је то изводљиво и оправдано, у оквиру нове структуре биланса успеха омогућила би предузећима да јасније идентификују своје активности у вези са извозом и увозом. На основу наведеног, могу се извести најмање две потенцијално корисне позиције:

1. Нето извозна/увозна позиција по основу продаје

Може се израчунати као: приходи од продаје нерезидентима умањени за набавну вредност продате робе која се односи на увоз.

2. Шири нето извозна/увозна позиција

Свеобухватнија мера укључује и додатне оперативне расходе повезане са иностранством. Може се израчунати као: приходи од продаје нерезидентима умањени за набавну вредност продате робе која се односи на увоз и друге оперативне расходе према нерезидентима, уз искључивање расхода по основу инвестиционих и финансијских активности. Заједно, ове

мере пружају транспарентнији увид у допринос појединачног предузећа спољном сектору привреде.

Поред две предложене мере, могу се израчунати и укупни приходи и расходи према резидентима и нерезидентима, укључујући приходе и расходе из других категорија новог биланса успеха. Тиме се, на нивоу појединачног привредног друштва, омогућава раздвајање дела прихода и расхода који се односе на резиденте у односу на оне који се односе на нерезиденте.⁷

Раздвајањем прихода и расхода према критеријуму резидентности у новом билансу успеха, почев од 2027. године, биће могуће јасно утврдити нето извозну/увозну позицију по основу продаје, као и ширу нето извозну/увозну позицију сваког нефинансијског предузећа, у складу с принципима обрачунског књиговодства, и у потпуности усклађену с новим МСФИ стандардима. Ово може бити посебно значајно за макроекономски индикатор БДП-а, јер обезбеђује додатну и веома занимљиву перспективу за праћење ове компоненте индикатора.

Будући да је извоз умањен за увоз једна од кључних компонената БДП-а ($БДП = C + I + G + (X - M)$),⁸ овако структуриран унапређени биланс успеха могао би постати кориснији извор информација за макроекономску анализу него што је то тренутно случај.

Ако се узме у обзир да Агенција за привредне регистре на националном нивоу обезбеђује бесплатне или делимично бесплатне јавно агрегиране податке из финансијских извештаја нефинансијских предузећа, примена концепта резидентности у новом билансу успеха могла би донети значајне користи за Министарство привреде, Министарство финансија, Народну банку Србије, Републички завод за статистику, економске институте, економисте и различита државна или приватна удружења која се баве економским питањима, у сврху спровођења различитих врста економских анализа и истраживања.

Важно је напоменути да се наведене нето извозне/увозне позиције могу израчунати како према МРС тако и према новим МСФИ стандардима, који ће важити од 2027. године. Аутор не процењује степен подударности између ових рачуноводствених мера и оквира платног биланса према Приручнику о платном билансу и међународној инвестиционој позицији ММФ-а, шестом издању (*BPM6*) или његовом седмом издању (*BPM7*), где је применљиво. Сходно томе, рачуноводствени подаци можда неће бити у потпуности усклађени са званичним класификацијама платног биланса. Ипак, може се очекивати да ће општи трендови бити веома слични. Ако се критеријум резидентности доследно примењује, корелација између вредности изведених из биланса успеха и одговарајућих података из платног биланса за исти узорак предузећа требало би да буде близу 1.

Такође је веома важно нагласити да у оквиру новог МСФИ 18 постоји јасна потреба за унапређењем презентације биланса стања у оквиру финансијског извештавања. Неки од кључних аспеката укључују следеће:

– Прецизно разврставање, где је то изводљиво и могуће, сваке билансне ставке у сегменту финансијске активе и пасиве у јасно дефинисане финансијске инструменте, као што су

⁷ У вези с новим могућим концептом унапређења биланса успеха, аутор узима у обзир нови образац биланса успеха који ће се примењивати од 2027. године.

⁸ У једначини БДП-а C представља потрошњу, односно издатке за личну потрошњу, I – инвестиције, односно бруто домаће приватне инвестиције, G – државну потрошњу, а $(X - M)$ – извоз умањен за увоз.

кредити, депозити, хартије од вредности, акције и остали власнички инструменти, потраживања и обавезе, обрачунати приходи или расходи, дати и примљени аванси, у складу с методологијом националних рачуна (*ESA 2010/2025*) за класификацију финансијских инструмената. Иако је већина ставки релативно лако препознатљива, и даље постоји простор за унапређење у одређеним областима, посебно тамо где су ставке биланса стања груписане у широке категорије као што је „Остало”.

Те категорије често обједињују хетерогене компоненте, што отежава утврђивање њихове тачне природе без увида у Напомене уз финансијске извештаје. У неким случајевима, чак оне и не пружају довољно појашњења. Напомене су веома важан део пакета финансијских извештаја, изузетно информативне и транспарентне, с много корисних детаљних информација и описа. Једино одређено ограничење јесте то што се морају анализирати појединачно, јер не постоји могућност агрегације за групу предузећа у одређеном аспекту или контексту.

Генерално посматрано, уколико је могуће, потребно је уложити напоре да основни финансијски извештаји садрже одређени ниво дезагрегираних информација како би се, у разумној и изводљивој мери, растеретио Статистички анекс.⁹ Наравно, у том процесу мора се применити максимално рационалан приступ.

– Промисљена примена принципа резидентности за правилну класификацију обрачунатих прихода и расхода, потраживања и обавеза, датих и примљених аванса, потраживања и обавеза по основу кредита, хартија од вредности и других финансијских инструмената.

– Унапређење транспарентности кроз одвојено исказивање детаљних информација, као што су обрачунате, али неплаћене камате на хартије од вредности и кредите, посебно у пасиви биланса стања. Ове камате би се такође могле сегментирати према резидентности. Укључивањем ове камате као посебне ставке у билансу стања било би могуће лако израчунати укупан износ дуга – не само главнице, која је доминантна – директно из биланса стања предузећа.

Даћемо један једноставан пример за потребе илустрације.¹⁰ Претпоставимо да предузеће 1. фебруара емитује обвезницу номиналне вредности од 1.000 милиона евра, по паритету, с купонском стопом од 5%, уз годишњу исплату купона. Током дванаест месеци, обвезница генерише 50 милиона евра камате ($5\% \times 1.000$ милиона). За једанаест месеци до краја године, обрачуната, али неплаћена камата износи $(50 \text{ милиона} \div 12) \times 11 = 45,83$ милиона евра. Овај износ представља камату која је обрачуната, али још није плаћена. Према новом, потенцијално унапређеном МСФИ 18 на националном нивоу, видљиви износ дуга на крају године био би 1.000 милиона евра главнице, али би и 45,83 милиона евра обрачунате камате било приказано као посебна ставка, што би резултирало укупним књиговодственим износом од 1.045,83 милиона евра. Ово одражава пуну обавезу емитента. Кад год постоји дуг, готово увек постоји и обрачуната, али неплаћена камата, при чему је једино питање колики је њен износ на одређени датум извештавања.

⁹ Статистички Анекс је извештај који није предмет екстерне ревизије и свако уклањање одређених ставки из основних финансијских извештаја и стављање у Анекс може компромитовати квалитет и поузданост података што може бити негативно како за систем финансијског извештавања тако и за националне рачуне.

¹⁰ Уобичајено је да велика предузећа широм света, посебно у високо профитабилним секторима, као што су телекомуникације, транспорт и инфраструктура, енергетика и комуналне услуге и други, емитују значајне износе корпоративних обвезница. Оне то по правилу чине ради финансирања свог пословања и инвестиционих пројеката.

Да закључимо, принцип резидентности требало би примењивати доследно кроз биланс стања, биланс успеха и извештај о токовима готовине, како би се обезбедила конзистентност.

Једна од индиректних намера аутора у овом поглављу јесте да укаже на то да информације добијене из основних финансијских извештаја према новом, потенцијално унапређеном оквиру МСФИ 18 – као што су биланс стања, биланс успеха и извештај о токовима готовине – треба, колико год је могуће, да обезбеде упоредивост с другим изворима података унутар истог скупа. На пример, потраживања по основу депозита, који су у билансу стања предузећа исказани на страни активе, требало би да буду усклађени са обавезама по основу депозита које банке исказују на страни пасиве, како би се одговарајући износи могли идентификовати унутар финансијског извештајног оквира. Сличан приступ важи и за хартије од вредности и кредите, где унакрсне провере треба да буду логичне и очекиване, колико год је то могуће.

На нивоу Европске уније уведен је пројекат *CCR* (Централни регистар кредита) у свим државама чланицама. Реч је о веома информативној и корисној иницијативи која пружа детаљне податке о кредитима које је одобрио банкарски сектор, посебно нефинансијским предузећима. Ови подаци могу подржати процесе усаглашавања између различитих извештајних оквира. На пример, могуће је упоредити обавезе по основу кредита исказане у оквиру пасиве у билансу стања предузећа са евиденцијом истих кредита у *CCR* бази, наравно, уколико такве базе постоје у одређеној земљи.

Поред основних финансијских извештаја, допунски извештаји, попут Статистичког анекса,¹¹ имају важну улогу јер детаљније рашчлањују ставке из примарних финансијских извештаја. Статистички анекс је посебно вредан јер садржи додатне информације о нефинансијској активи, која представља значајну категорију у билансу стања. Такође, пружа додатне детаље о структури капитала, дивидендама, расходима по основу камата, потраживањима по кредитима и другим релевантним компонентама које проширују информације из основних извештаја. Његов значај ће вероватно порасти након увођења МСФИ 18, јер нови захтеви за објављивање информација могу унапредити презентацију и третман наведених ставки.

Поред тога, Статистички анекс нуди елементе података и извештајне структуре које нису доступне у примарним финансијским извештајима, чиме представља важан мост између финансијског извештавања и макроекономских статистичких оквира, као што су Систем националних рачуна (*SNA 2008/2025*) и Европски систем рачуна (*ESA 2010/2025*). Конкретно, он може олакшати повезивање с класификацијом фиксне имовине, нефинансијских трансакција и финансијских инструмената у оквиру ових система.

Да би се подржала улога у макроекономској статистици, подаци објављени у Статистичком анексу морају бити у потпуности усклађени с подацима из примарних финансијских извештаја. Та усклађеност је кључна за обезбеђивање поузданости података, кохерентности између различитих извештајних оквира и тачне интеграције финансијског извештавања с националним рачунима и статистиком државних финансија.

¹¹ У Србији је Статистички анекс саставни део пакета финансијских извештаја које привредна друштва достављају Агенцији за привредне регистре, заједно с билансом стања, билансом успеха и другим обавезним извештајима.

5. Завршне напомене

Упоредивањем нето добити предузећа према финансијском рачуноводству с његовим нето позајмљивањем/задуживањем према статистици државних финансија – концептом блиско повезаним с националним рачунима – овај рад приказује једноставан корпоративни пример и закључује да је третман фиксне имовине главни извор разлика између ова два приступа. Поред ове примарне разлике, постоје и друге методолошке разлике, укључујући третман дивиденди и резервисања, третман добитака (прихода) или губитака (расхода) по основу промена девизног курса, као и низ других фактора који утичу на обрачун финансијског резултата из сваке од перспектива.

У финансијском рачуноводству, набавка фиксне имовине се капитализује и затим постепено признаје као расход кроз амортизацију, што значи да почетна набавка нема директан утицај на нето добит. Оквири статистике државних финансија и националних рачуна функционишу другачије: они третирају набавку основних средстава као расход који директно утиче на агрегат нето позајмљивања/задуживања.

У финансијском рачуноводству, дивиденде не утичу на нето добит, јер се не сматрају оперативним трансакцијама. Насупрот томе, у оквиру статистике државних финансија (*GFS*) и националних рачуна (*NA*), дивиденде утичу на обрачун финансијског резултата, односно нето позајмљивања/задуживања (*NLB*). Поред тога, резервисања¹² утичу на нето добит у финансијском рачуноводству, али су искључена из финансијског резултата према *GFS* и *NA* оквирима. Добици или губици по основу промене девизног курса не утичу на финансијски резултат према *GFS* и *NA* статистичком оквиру, јер се евидентирају као ревалоризације „испод црте”, што је приказано у Табели 5, колона 3, у делу активе.

Финансијско рачуноводство, кроз свој успостављени извештајни оквир, осмишљено је првенствено тако да подржи финансијску анализу, попут рачуна анализе и вертикалне и хоризонталне анализе перформанси предузећа. Истовремено, финансијски извештаји могу послужити и као основа за апроксимацију одабраних макроекономских индикатора на нивоу појединачног предузећа. Такви индикатори укључују процене бруто инвестиција у фиксни капитал, нето инвестиција у фиксни капитал, апроксимације нето аутопута или додате вредности упоредиве с БДП-ом, потенцијално нето извозне/увозне позиције предузећа, као и укупног дуга по основу кредита и хартија од вредности (главница плус обрачунате, али неплаћене камате), уз неке друге повезане агрегате.¹³

Важно је истаћи да се кључни макроекономски индикатори као што су БДП, БНД, бруто инвестиције у фиксни капитал, стопа штедње, буџетски дефицит или суфицит, односно нето позајмљивање/задуживање, компоненте платног биланса и други – сви изводе из оквира националних рачуна, платног биланса и статистике државних финансија. Ови индикатори представљају основу за макроекономску анализу, креирање политика, обрачун званичног државног суфицита или дефицита, као и за прогнозирање на националном и међународном нивоу.

¹² Резервисања за накнаде и друга примања запослених, резервисања за трошкове настале током гарантног периода, као и друга дугорочна резервисања и са њима повезани расходи. Расходи се признају када се догоди стварни економски догађај.

¹³ Агрегати као што су нето извозна/увозна позиција предузећа и укупан износ дуга (главница плус обрачуната, али неисплаћена камата) могли би се израчунати само применом потенцијалних унапређења новог стандарда МСФИ 18 на националном нивоу.

У том контексту, стандарди финансијског извештавања – МСФИ за приватни сектор и *IPSAS*¹⁴ за јавни сектор – требало би, колико год је могуће, да буду концептуално усклађени с методологијама националних рачуна и статистике државних финансија, уз уважавање инхерентних методолошких разлика између ових система. На дубљем нивоу, финансијско рачуноводство и *NA/GFS* оквири требало би да функционишу као међусобно повезани системи који у јавном интересу доприносе кохерентнијој, консистентнијој и ефикаснијој економској анализи.

Као што је приказано у Додатку, ближа сарадња између ових оквира омогућила би отпорније макроекономско и финансијско извештавање. У практичном смислу, сви ови стандарди и статистички оквири требало би да циркулишу у истој „орбити”, омогућавајући несметан проток информација између њих и пружајући креаторима политика, аналитичарима и заинтересованим странама интегрисанију и поузданију слику економских кретања.

Системи финансијског рачуноводства, било да користе готовинску, хибридную¹⁵ или обрачунску основу, важни су не само на националном и међународном нивоу, где је њихова вредност добро утврђена, већ и зато што представљају главни и најпоузданији извор података за Систем националних рачуна (*SNA* 2008/2025) и Европски систем рачуна (*ESA* 2010/2025). Ови подаци су кључни за израчунавање главних макроекономских агрегата. Због тога је од суштинског значаја разумевање логике, обухвата и ограничења финансијског рачуноводства и његових правила извештавања, јер ово знање директно доприноси производњи висококвалитетних и поузданих података за састављање националних рачуна и статистике државних финансија и њихових индикатора.

¹⁴ У Србији јавна нефинансијска предузећа састављају финансијске извештаје у складу са стандардима МСФИ.

¹⁵ Хибридни метод финансијског рачуноводства представља веома занимљив приступ који се налази између готовинске и обрачунске основе финансијског рачуноводства. Његова кључна карактеристика јесте да се приходи и расходи признају у тренутку када дође до кретања новчаних средстава, уз истовремено потпуно праћење потраживања и обавеза из пословања, као и обрачунатих прихода и расхода који могу бити израчунати у складу са одређеном рачуноводственом процедуром. Овај рачуноводствени метод се у Србији примењује код државних органа и организација, а могуће и у неким другим земљама региона југоисточне Европе, с тим што аутор то са сигурношћу не потврђује за друге земље.

Додатак

Интерактивни оквир финансијског рачуноводства (FA) и националних рачуна / статистике државних финансија (NA/GFS) – слика

Приказ 1 – Књижења са списком рачуна Т испод (износи у EUR)

Дугује	ГОТОВИНА	Потражује	Дугује	ОПРЕМА	Потражује	Дугује	КУПЦИ	Потражује	Дугује	ДОБАВЉАЧИ	Потражује	Дугује	КАПИТАЛ	Потражује
1)	1000	100	2)	100	20	7)	50			100	8)		1000	1)
4)	200	100	8)	100										
5)	80	80												
	1000			180			50			100			1000	
Дугује	ПРИМЉЕНИ КРЕДИТИ	Потражује	Дугује	ДАТИ КРЕДИТИ	Потражује	Дугује	ЗАПИСИ	Потражује	Дугује	ТРОШКОВИ ПРОДАТЕ РОБЕ	Потражује	Дугује	ТРОШКОВИ АМОРТИЗАЦИЈЕ	Потражује
		200	4)	6)	80	5	10)	3)	100	50	5)	11)	20	
		200			75		50		50				20	
Дугује	ПРИХОДИ ОД ПРОДАЈЕ	Потражује	Дугује	ОБАВЕЗЕ ЗА ЗАРАДЕ	Потражује	Дугује	ТРОШКОВИ ЗАРАДА	Потражује	Дугује	НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ	Потражује			
		80	5)		50	9)	50		10)	5				
		50	7)											
		130			50		50			5				

- 1) Уплата капитала од 1000.
- 2) Куповина опрема за 100 у готовини.
- 3) Набавка залиха за 100 у готовини.
- 4) Узет кредит од 200.
- 5) Продаја залиха за 80 и признавање трошкова продате робе за 50.
- 6) Одобрење кредита деноминаног у иностраној валути за 80.
- 8) Куповина опрема за 100 на рачун.
- 9) Обрачунате зараде за 50.
- 10) Бележење губитка од негативних курсних разлика од 5 код датих кредита.
- 11) Бележење трошкова амортизације од 20.

Литература

- Jerry J. Weygandt, University of Wisconsin-Madison, Paul D. Kimmel, CPA University of Wisconsin-Milwaukee, Donald E. Kieso, CPA Northern Illinois University DeKalb, Illinois; 2015, Accounting Principle, Wiley
- Wayne A. Label, 2008, Accounting for non-accountants, Seventh edition, Sourcebooks.
- Mike Piper, 2012, Accounting Made Simple, Simple Subjects LLC
- Jeffrey R. Haber, 2004, Accounting Demystified, American Management Association
- Barry Elliott and Jamie Elliott, 2009, Financial accounting and reporting, Prentice Hall
- Sukhpreet Kaur, 2023, Financial Reporting, Statements and Analysis, Lovely Professional University
- Eurostat, European Commission, 2013, European System of Accounts ESA 2010.